

2019-ais metais asmenų, norinčių pranešti apie korupciją ir kitus įstatymų pažeidimus, teisės ir pareigos bus užtikrintos nauju įstatymu. Nuo sausio 1 d. Lietuvoje pradės galioti „Pranešėjų apsaugos įstatymas“, numatantis asmenų, pranešančių apie įstatymų pažeidimus, teisinės apsaugos pagrindus ir formas, skatinimo ir pagalbos pranešėjams priemones, kt. garantijas. Priimti minėtą įstatymą Lietuva išsipareigojo siekdama tapti Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos nare (EBPO).

Kas gali tapti pranešėju?

Pranešėjų apsaugos įstatymo 2 straipsnis numato, kad pranešėjas yra asmuo, kuris pateikia informaciją apie pažeidimą įstaigoje, su kuria jį sieja ar siejo tarnybos ar darbo santykiai arba sutartiniai santykiai (konsultavimo, rangos, stažuotės, praktikos, savanorystės ir pan.), ir kuri kompetentinga institucija (Lietuvos Respublikos prokuratūra) pripažįsta pranešėju.

Dėl ko gali kreiptis pranešėjas?

Pranešėjų apsaugos įstatymas nustato, kad pažeidimas yra įstaigoje galbūt rengiama, daroma ar padaryta nusikalstama veika, administracinis nusižengimas, tarnybinis nusižengimas ar darbo pareigų pažeidimas, taip pat šiurkštus privalomų profesinės etikos normų pažeidimas ar kitas grėsmę viešajam interesui keliantis arba jį pažeidžiantis teisės pažeidimas, apie kuriuos pranešėjas sužino iš savo turimų ar turėtų tarnybos, darbo santykių arba sutartinių santykių su šia įstaiga.

Informacija apie pažeidimus teikiama siekiant apsaugoti viešąjį interesą. Informacijos pateikimas siekiant apginti išskirtinai asmeninius interesus nelaikomas pranešimu.

Pagal Pranešėjų apsaugos įstatymą informacija apie pažeidimus teikiama dėl:

- pavojaus visuomenės saugumui ar sveikatai, asmens gyvybei ar sveikatai;
- pavojaus aplinkai;
- kliudymo arba neteisėto poveikio teisėsaugos institucijų atliekamiems tyrimams ar teismams vykdant teisingumą;
- neteisėtos veiklos finansavimo;
- neteisėto ar neskaidraus viešųjų lėšų ar turto naudojimo;
- neteisėtu būdu įgyto turto;
- padaryto pažeidimo padarinių slėpimo, trukdymo nustatyti padarinių mastą;
- kitų pažeidimų.

Kokiu būdu galima pateikti informaciją apie galbūt padarytą pažeidimą?

Asmuo informaciją apie pažeidimą gali pateikti:

- įstaigoje per vidinį informacijos apie pažeidimus teikimo kanalą;
- kompetentingai institucijai (Lietuvos Respublikos prokuratūrai) tiesiogiai;
- viešai.

Kai asmeniui tampa žinomi galbūt daromos ar padarytos nusikalstamos veikos požymiai pranešimas pateikiamas tiesiogiai kompetentingai institucijai (Lietuvos Respublikos prokuratūrai).

Taip pat asmuo dėl pažeidimo turi kreiptis tiesiogiai į kompetentingą instituciją (Lietuvos Respublikos prokuratūrą), jeigu yra bent viena iš šių aplinkybių:

- pažeidimas turi esminę reikšmę viešajam interesui;
- būtina kuo skubiau užkirsti kelią pažeidimui ar jį nutraukti, nes gali atsirasti didelė žala;
- vadovaujantys, su įstaiga darbo arba tarnybos ar sutartiniais santykiais siejami asmenys patys galbūt daro ar yra padarę pažeidimus;
- informacija apie pažeidimą buvo pateikta per vidinį informacijos apie pažeidimus teikimo kanalą, tačiau atsakymas nebuvo gautas arba nebuvo imtasi veiksmų reaguojant į pateiktą informaciją, arba priemonės, kurių buvo imtasi, buvo neveiksmingos;
- yra pagrindas manyti, kad, pateikus informaciją apie pažeidimą vidiniu informacijos apie pažeidimus teikimo kanalu, pranešėjo anonimiškumas ar asmens konfidencialumas gali būti neužtikrintas arba bus siekiama pažeidimą, apie kurį pranešta, nuslėpti;
- įstaigoje nėra veikiančio vidinio informacijos apie pažeidimus teikimo kanalo;
- asmuo negali pasinaudoti vidiniu informacijos apie pažeidimus teikimo kanalu, nes jo su įstaiga nebesieja darbo, tarnybos ar kiti teisiniai santykiai.

Kokia forma galima pateikti informaciją?

Informacija apie pažeidimus pateikiama raštu. Asmuo, teikiantis informaciją apie pažeidimą, turi užpildyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos patvirtintos [formos](#) pranešimą. Asmuo, teikiantis informaciją apie pažeidimą, pranešimą Prokuratūrai teikia šiais būdais:

1. tiesiogiai atvykęs į (pasirinktinai):

- Generalinę prokuratūrą (Rinktinės g. 5A, 01515 Vilnius);
- Vilniaus apygardos prokuratūrą (Rinktinės g. 5 A, 01515 Vilnius);
- Kauno apygardos prokuratūrą (Laisvės ai. 32, 44240 Kaunas);
- Klaipėdos apygardos prokuratūrą (Vilties g. 12, 92231 Klaipėda);

- Panevėžio apygardos prokuratūrą (Respublikos g. 54, 35173 Panevėžys);
- Šiaulių apygardos prokuratūrą (Dvaro g. 90, 76240 Šiauliai).

2. Atsiųsdamas pranešimą 1 punkte nurodytais adresais paštu.
3. Atsiųsdamas pranešimą Generalinės prokuratūros elektroninio pašto adresu praneseju.apsauga@prokuraturos.lt.

Ar galima pateikti informaciją Prokuratūrai laisva forma? Kokia informacija turi būti nurodyta pranešime?

Jeigu asmuo, teikiantis informaciją apie pažeidimą, nori pateikti laisvos formos pranešimą, o ne užpildyti nustatytą [formą](#), tokiam pranešime jis privalo nurodyti, kad pranešimas teikiamas vadovaujantis Pranešėjų apsaugos įstatymu.

Pranešime turi būti nurodomos konkrečios faktinės pažeidimo aplinkybės, asmuo, kuris rengiasi, dalyvauja ar dalyvavo darant pažeidimą, informacija, ar apie šį pažeidimą asmuo jau pranešė, jeigu pranešė, kam buvo pranešta, ar buvo gautas atsakymas, pareiškimą teikiančio asmens vardas, pavardė, gyvenamoji (korespondencijos gavimo) vieta ar elektroninio pašto adresas ir kiti duomenys ryšiui palaikyti, jei įmanoma, prie pranešimo pridedami rašytiniai ar kitokie turimi duomenys apie pažeidimą.

Ar galima tapti pranešėju neatskleidžiant savo tapatybės?

Ne. Pranešime asmuo turi nurodyti savo vardą, pavardę, kontaktinius duomenis.

Ar visais atvejais bus pradėtas pranešimo tyrimas?

Ne. Kompetentinga institucija netiria pranešimų ir apie tai praneša pranešimą pateikusiam asmeniui, jeigu:

- 1) pranešimas grindžiamas akivaizdžiai tikrovės neatitinkančia informacija;
- 2) asmuo į kompetentingą instituciją kreipiasi pakartotinai dėl tų pačių aplinkybių, kai prieš tai pateikta informacija apie pažeidimą šiame įstatyme nustatyta tvarka buvo išnagrinėta ir dėl jos priimtas sprendimas.

Ar pranešėjui bus pranešta apie pranešimo tyrimą ir jo rezultatus?

Taip. Kompetentinga institucija (Lietuvos Respublikos prokuratūra), baigusi pranešėjo pateiktos informacijos apie pažeidimą tyrimą ir priėmusi su tuo susijusius sprendimus arba

gavusi informaciją iš kitos pranešimą nagrinėjusios institucijos apie pranešimo nagrinėjimo rezultatus, apie tai praneša pranešėjui.

Jei bus priimtas sprendimas nenagrinėti pranešimo pagal Pranešėjų apsaugos įstatymo 6 straipsnio 7 dalį, ar pranešėjas galės pateikti skundą? Kam?

Sprendimas nenagrinėti pranešimo pagal Pranešėjų apsaugos įstatymo 6 straipsnio 7 dalį gali būti skundžiamas sprendimą priėmusio prokuroro tiesioginiam vadovui Asmenų aptarnavimo Lietuvos Respublikos prokuratūroje tvarkos aprašo nustatyta tvarka.

Jei bus atsisakyta pripažinti asmenį pranešėju, ar pranešėjas galės pateikti skundą? Kam?

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka teismui gali būti skundžiamas prokuratūros sprendimas nepripažinti asmens pranešėju.

Kaip bus užtikrinamas pranešėjo konfidencialumas?

Asmenų, pateikusių informaciją apie pažeidimus, konfidencialumas užtikrinamas viešojo administravimo, tarnybinio (drausminio) nusižengimo tyrimo procedūrų ar administracinio arba baudžiamojo proceso metu tiek, kiek tai yra objektyviai įmanoma atsižvelgiant į pateiktus duomenis ir jų ryšį su pranešėju.

Pranešėjo duomenys, leidžiantys nustatyti jo tapatybę, gali būti pateikti tik tam asmeniui arba institucijai, kurie nagrinėja informaciją apie pažeidimą. Informacija apie pranešėjus tyrime nedalyvaujantiems asmenims negali būti teikiama.

Kada bus užtikrinamas pranešėjo anonimiškumas/konfidencialumas?

Gavusi pranešimą, kuris atitinka Pranešėjų apsaugos įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje nustatytus reikalavimus, prokuratūra nuo pranešimo gavimo momento užtikrina jį pateikusio asmens konfidencialumą. Jeigu asmuo apie pažeidimą praneša nesilaikydamas Pranešėjų apsaugos įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje nustatytų pranešimo formos reikalavimų, tačiau pranešime pateikta informacija atitinka kitus šiame įstatyme nustatytus reikalavimus, kompetentinga institucija asmenį gali pripažinti pranešėju. Tokiais atvejais asmens konfidencialumas užtikrinamas nuo asmens pripažinimo pranešėju momento.

Jeigu prokuratūra nepripažino asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, pranešėju ir informaciją apie pažeidimą, vadovaudamasi šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalimi, persiuntė kitai institucijai, konfidencialumą užtikrina institucija, kuriai buvo persiųsta informacija apie pažeidimą.

Ar visais atvejais bus užtikrinamas konfidencialumas?

Reikalavimas užtikrinti konfidencialumą netaikomas, kai:

- to raštu prašo asmuo, pateikiantis arba pateikęs informaciją apie pažeidimą;
- asmuo pateikia žinomai melagingą informaciją.

Kokios apsaugos ir pagalbos priemonės pranešėjams bus taikomos pagal įstatymą?

Yra draudžiama daryti neigiamą poveikį asmenims, pateikusiems informaciją apie pažeidimus. Dėl tokios informacijos pateikimo nuo šios informacijos pateikimo dienos draudžiama tokį asmenį atleisti iš darbo ar tarnybos, perkelti į žemesnes pareigas ar kitą darbo vietą, bauginti, priekabiauti, diskriminuoti, grasinti susidoroti, apriboti karjeros galimybes, sumažinti darbo užmokestį, pakeisti darbo laiką, kelti abejones dėl kompetencijos, perduoti neigiamą informaciją apie jį tretiesiems asmenims, panaikinti teisę dirbti su valstybės ir tarnybos paslaptį sudarančia informacija, arba taikyti bet kokias kitas neigiamo poveikio priemones. Draudžiama daryti neigiamą poveikį ir asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, šeimos nariams, dirbantiems įstaigoje arba kitame su įstaiga subordinaciniais ryšiais susijusiame juridiniame asmenyje, kuriame asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, šeimos narys dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo gali patirti neigiamų padarinių.

Pranešėjui jo prašymu Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatyta tvarka suteikiama antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba, neatsižvelgiant į Vyriausybės nustatytus turto ir pajamų lygius teisinei pagalbai gauti. Antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba pranešėjui suteikiama vadovaujantis kompetentingos institucijos sprendimu pripažinti asmenį pranešėju.

Pranešėjas, dalyvavęs darant pažeidimus ir apie tai šio įstatymo nustatyta tvarka pranešęs kompetentingai institucijai, teisės aktų nustatyta tvarka gali būti atleidžiamas nuo atsakomybės (baudžiamosios, administracinės, drausminės ir pan) už dalyvavimą darant šiuos pažeidimus.

Ar institucija, įstaiga, apie kurią pranešėjas pranešė, bus informuota (ir kada) apie tokį faktą?

Institucija ar įstaiga apie faktą, kad pranešėjas pateikė informaciją, informuojama nebus. Tyrimo atlikimo metu, siekiant objektyviai įvertinti informaciją, galimai institucijos ar įstaigos bus prašoma pateikti dokumentus ar kitokio pobūdžio informaciją. Tačiau visais atvejais, kaip numatyta Pranešėjų apsaugos įstatyme, kiekviena įstaiga ir asmuo, kuris gauna ar nagrinėja informaciją apie pažeidimą, privalo užtikrinti asmens, pateikusio informaciją apie pažeidimą, konfidencialumą.

Ar pranešėjas atsako už jo pateiktos informacijos teisingumą?

Žinomai melagingą informaciją pateikęs arba valstybės ar tarnybos paslaptį ar profesinę paslaptį atskleidęs asmuo atsako teisės aktų nustatyta tvarka. Tačiau asmuo už žalą, atsiradusią dėl informacijos apie pažeidimą pateikimo, atsako tik tokiu atveju, jei įrodoma, kad asmuo negalėjo pagrįstai manyti, kad jo teikiama informacija yra teisinga.

Ką daryti, jei pateikęs pranešimą pranešėjas patirs jo nurodyto asmens poveikį?

Tokiu atveju pranešėjas turėtų kreiptis į Prokuratūrą ir apie tai pranešti.

Pranešimą dėl daromo neigiamo poveikio pranešėjas gali pateikti:

1. tiesiogiai atvykęs į (pasirinktai):

- Generalinę prokuratūrą (Rinktinės g. 5A, 01515 Vilnius);
- Vilniaus apygardos prokuratūrą (Rinktinės g. 5 A, 01515 Vilnius);
- Kauno apygardos prokuratūrą (Laisvės ai. 32, 44240 Kaunas);
- Klaipėdos apygardos prokuratūrą (Vilties g. 12, 92231 Klaipėda);
- Panevėžio apygardos prokuratūrą (Respublikos g. 54, 35173 Panevėžys);
- Šiaulių apygardos prokuratūrą (Dvaro g. 90, 76240 Šiauliai).

2. Siųsdamas tokį pranešimą aukščiau nurodytais adresais paštu,

3. Pateikdamas šį pranešimą Generalinės prokuratūros elektroninio pašto adresu praneseju.apsauga@prokuraturos.lt.

Ar pranešėjo nurodomas asmuo sužinos, kas apie jį buvo pranešta, jei informacija tyrimo metu nepasitvirtins?

Asmenų, pateikusių informaciją apie pažeidimus, konfidencialumas bus užtikrinamas viešojo administravimo, tarnybinio (drausminio) nusižengimo tyrimo procedūrų ar administracinio arba baudžiamojo proceso metu tiek, kiek tai yra objektyviai įmanoma atsižvelgiant į pateiktus duomenis ir jų ryšį su pranešėju.

Ar visi pranešėjai gaus numatytą piniginį atlygį? Už ką, kada, kiek ir kas jį mokės?

Teisės aktuose yra numatyta, kad asmuo galės gauti atlyginimą už pateiktą vertingą informaciją arba kompensaciją už patiriamą neigiamą poveikį ar galimus padarinius dėl pateikto pranešimo. Pranešėjas, pageidaujantis gauti atlyginimą arba kompensaciją, esant teisės aktuose numatytiems sąlygoms, Lietuvos Respublikos

generalinei prokuratūrai teikia Vyriausybės nutarimu nustatytos formos prašymą. Prašymą nagrinės generalinio prokuroro sudaryta komisija, kuri teiks išvadą generaliniam prokurorui dėl konkrečios atlyginimo ar kompensacijos sumos ar atsisakymo mokėti atlyginimą, kad jis priimtų galutinį sprendimą dėl atlyginimo. Sprendimas dėl atlygimo ar kompensacijos išmokėjimo bus priimamas ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo prašymo gavimo dienos. Atlyginimas ar kompensacija pervedami į pranešėjo sąskaitą ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo sprendimo priėmimo dienos.

Per vienerius metus nuo Pranešėjų apsaugos įstatymo priėmimo iki įsigaliojimo dienos Seime dėl jo įgyvendinimo buvo priimta daug lydinčių teisės aktų: papildytas straipsniais Baudžiamasis kodeksas, Baudžiamojo proceso kodeksas, Administracinių nusižengimų kodeksas, Administracinių bylų teisenos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas.

